

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

מלכים א' פרקים ט' - י'

לאחר פרקי המקדש, הניצבים במרכזם של פרקי מלכות שלמה ומתארים את שיאה, מתארים פרקים ט-יא את חלקה השני של מלכות שלמה. הכתוב ממשיך בתיאור עושרו, חכמתו ומפעליו הרבים של שלמה. אולם האזנה רגישה מגלה צלילים צורמים, העולים בעיקר מתוך השוואה לתיאור חלקה הראשון של מלכות שלמה, ומהווים הכנה לקריעת המלוכה לאחר מותו.

בדף זה נעסוק בהרחבה בהשוואה בין המתואר בפרקים ג-ה למתואר בפרקים ט-יא,ה. על מנת להקל על הלימוד צירפנו טבלה המסכמת את ההקבלות. בצד ימין מפורטים הנושאים המופיעים בפרקים ט-יא לפי סדר הפסוקים, ואילו בצד השמאלי צוינו המקבילות שלהם בפרקים ג-ה. השאלות בגוף הדף עוקבות אחר סדר הנושאים.

חלק א: פרקים ג-ה	חלק ב: פרקים ט-יא
המראה בגבעון (ג,ה)	1) ההתגלות השניה - "כאשר נראה אליו בגבעון" (ט,ב)
קשרי שלמה וחירם (ה,טו-כו)	2) קשרי שלמה וחירם - (ט, יא-יד, כז-כח)
מס מכל ישראל (ה,כז-כח) עבדי שלמה: (ה,כט-ל) 'לבד משרי הניצבים... הרודים בעם העושים במלאכה'	3) מס מכל ישראל (ט,טו-כב) עבדי שלמה: אלה שרי הניצבים... הרודים בעם העושים במלאכה (ט,כג)
כל העמים באים לשמוע את חכמת שלמה (ה,יד)	4) מלכת שבא באה לשמוע את חכמת שלמה (י,א-ג)
	5) איסוף הזהב: יצירת כלי זהב מגינים וכיסא שלמה
סוסים ופרשים (ה,ו)	6) איסוף רכב ופרשים (י,כו)
נישואי בת פרעה (ג,א)	7) נישואי נשים נכריות ובת פרעה (יא,א-ה)

"וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק ט'

1 ההתגלות השנייה לשלמה:

א) חלקה השני של מלכות שלמה נפתח בהתגלות, המקבילה להתגלות הקודמת בגבעון. נסו להשוות ביניהן- איזו 'אווירה' אופפת כל אחת מההתגלויות? מה המוקד בהתגלות זו? בדברי ה' מופיע תנאי המורכב משני חלקים: ד-ה, ו-ט. באיזה חלק נמצא מוקד התנאי?

ב) בפסוקים ז-ח ישנה השוואה כפולה בין גורל ישראל וגורל בית המקדש. שימו לב שבתפילת שלמה נזכר מצב של גלות (ח-מו-נ), אבל גם בו מתאר שלמה את המקדש עומד על תילו! נסו לחשוב מה עומד ביסוד תפיסתו של שלמה את בית המקדש, ומה מבקש ה' ללמד אותו (היעזרו גם בירמיהו ז, ג-יד)

2 השוואה בין קשרי שלמה וחירם בפרק ט לבין המסופר בפרק ה מגלה שהתחולל בהם שינוי משמעותי. נסו להתמקד בהבדלים בתחום היחסים הבין אישיים בין המלכים, בתמורה המפתיעה שנותן שלמה בפרקנו בניגוד לפרק ה, ובמטרת המסחר (כדאי לעמוד גם על משמעות ההבדל הדק בין הפעלים בשני החלקים: וַיְהִי חִירוֹם נָתַן לְשִׁלְמָה עֲצֵי אֲרָזִים וְעֲצֵי בְרוֹשִׁים - חִיָּם מֶלֶךְ צֹר נָשָׂא אֶת שְׁלֹמֹה בְּעֲצֵי אֲרָזִים וּבְעֲצֵי בְרוֹשִׁים).

3 בפסוקים טו-כד מתוארת מערכת המיסוי של שלמה. לשם מה נועד המס בחלק זה לעומת החלק הראשון? שימו לב לזיקה לפרעה בפסוקים טז; כד. צרפו לכך את הביטוי הטעון: 'ערי מסכנות', שנזכר קודם לכן רק בשמות א,יא.

פרק י'

4 עיינו בפסוקים יא-יב. לאן מתועלת חכמתו הרבה של שלמה בסופו של דבר? השוו לתיאור חכמתו בחלק הראשון. האם נזכרו שם אינטרסים כלשהם?

5 עיינו בפסוקים ט-כ. לשם מה נועד הזהב והעושר הרב שצבר שלמה בפרקנו? התיאור ה'הנדסי' המפורט של כיסא שלמה מקביל לתיאור בניין המקדש בחלק א [הדמיון בולט במיוחד 'ליים' שעשה שלמה, ז, כה]. מה מסמל כיסא המלוכה, ומה נוכל ללמוד מכאן על היחס בין שני חלקי מלכותו? היעזרו גם באמור בפרשת המלך (דברים יז, כ).

6 השוו את תיאור הסוסים בשני החלקים. איזה אלמנט נוסף לתיאור בפסוקים כח-כט בפרקנו? להבנת משמעותו של אלמנט זה עיינו שוב בפרשת המלך (דברים יז, טז).

"וַיְבִינּוּ בַּמֶּלֶךְ" < הרחבה

בפרק י מתואר בפירוט ביקורה של מלכת שבא בארמון שלמה. ארץ שבא נזכרת פעמים רבות במקרא, והיא נודעה בימי קדם בסחר בין לאומי בבשמים, זהב ואבנים יקרות, כפי שעולה ממספר מקורות (ישעיהו סו; ירמיהו ו; יחזקאל כז,כב). עושרה של ממלכת שבא בולט בביקור מלכת שבא המופיע בפרקנו: "וַתָּבֵא יְרוּשָׁלַיִם בְּחֵיל כְּבֹד מְאֹד גְּמֵלִים נְשָׂאִים בְּשָׂמִים וְזָהָב רַב מְאֹד וְאָבִן יָקָרָה וְתָבֵא אֶל שְׁלֹמֹה וַתִּדְבֹר אֵלָיו אֵת כָּל אֲשֶׁר הָיָה עִם לְבָבָהּ... וַתִּתֵּן לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר זָהָב וּבְשָׂמִים הֶרְבֵּה מְאֹד וְאָבִן יָקָרָה לֹא בָא כְּבֶשֶׂם הוּא עוֹד לְרַב אֲשֶׁר נָתַן מֶלֶכֶת שְׁבָא לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה".

לפי דברי יוסף בן מתתיהו ממלכת שבא היא כוש, אתיופיה של ימינו וכך הוא כותב (קדמוניות היהודים ח, 165): "האישה שמלכה על מצרים ועל כוש בימים ההם הייתה בקיאה ביותר בחכמה, ומעוררת השתוממות גם משאר הבחינות. וכששמעה על מידותיו הטובות ועל תבונתו של שלמה, הובילה אותה אליו התשוקה לראותו מתוך הסיפורים יום יום על אנשי הארץ ההיא."

המפגש בין שלמה המלך למלכת שבא הוליד מסורות אגדיות רבות. לפי המסורת האתיופית, מנליק הראשון, הקיסר האתיופי שהקים שושלת מלוכה גדולה, הוא בנם של המלך שלמה ושל מלכת שבא (רמזים לאגדה זו מצויים במדרש המאוחר 'אלפא ביתא דבן סירא'). האתיופים מייחדים מקום חשוב באתוס הלאומי והדתי שלהם לקשרם ההיסטורי לשלמה ובני ישראל, וכך הפך מוטיב האריה, סמל שבט יהודה, למרכיב חשוב בתרבות האתיופית. קיסרי אתיופיה היו מכונים גם בשם התואר 'האריה הכובש של שבט יהודה' ואחד מהקיסרים שלהם נשא גם בתואר 'מלך ציון'. היילה סילאסי, שהיה קיסר אתיופיה באמצע המאה העשרים ראה את עצמו כדור 225 למנליק הראשון, ובדומה לקיסרים שקדמו לו, היה לסילאסי קשר עמוק עם ירושלים. כמו קיסרי אתיופיה שקדמו לו רכש גם סילאסי קרקעות רבות בירושלים, הוא ביקר בירושלים מספר פעמים, ושמר על מערכת יחסים קרובה עם מדינת ישראל במרבית תקופת שלטונו.

אחת המסורות בקרב יהודי אתיופיה מספרת שכשהיה מנליק בן 20 הוא ביקר את אביו, שלמה המלך, בארץ ישראל וחזר לאתיופיה יחד עם 12 אנשים נוספים - נציגי שנים עשר שבטי ישראל. לפי מסורת זו נציגים אלו הם יהודי אתיופיה הראשונים. בשנת 1991, קיבל 'מבצע שלמה' להעלאת יהודי אתיופיה את שמו בהשראת אגדה זו שקשרה בין מלכת שבא ובין שלמה המלך, וכך נסגר המעגל שנפתח בראשית ימי בית ראשון.

ציור קיר אתיופי של מלכת שבא בדרכה לפגוש את שלמה המלך